ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության է երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹԱՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ 7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 21

Տարոն Սիմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 34

Ваге Геворкиян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА 46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ 58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՍԻՍՏԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ 78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶԴԻՆԵՐԻ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ՉՃԱՆԱՉՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ 111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 Թ. ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 16-Ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ 130

Рита Арустамян
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ 138
Դավիթ Հակոբյան
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ 154
Լիպարիտ Մելիքջանյան
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ 166
Արսեն Թավադյան
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 176
Ռաֆիկ Գրիգորյան
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՄԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 189
Արա Գաբուզյան
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 203
Աննա Մարգարյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՄՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ 213
Тигран Симонян
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО-ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ 234
Սամվել Դիլբանդյան
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՄԱՆ ՀԻՄՔ 262

Վահե Ենգիբարյան
ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ.....276
Տաթևիկ Սուջյան
ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....296
Արմեն Հովհաննիսյան
ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314
Մերգեյ Մարաբյան
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326
Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352
Գուրգեն Ներսիսյան
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375
Մերգեյ Մեղրյան
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ. ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 430
Վարդուշ Եսայան
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 445
Վահագն Դալլաքյան
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ..... 458
Օլիմպիա Գեղամյան
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 472
Տիգրան Խաչիկյան
ԵԱՏՄ ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՍԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 484
Հեղինե Գրիգորյան
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 496
Անի Սիմոնյան
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ 513

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Անի Սիմոնյան

Եվրոպական և միջազգային իրավունքի ամբիոնի դասախոս

Յուրաքանչյուր պետության և ժողովրդի մշակութային ժառանգությունը մեծ արժեք է ներկայացնում ոչ միայն իրենց, այլև ողջ մարդկության համար: Հետևաբար մշակութային արժեքների պահպանության և պաշտպանության խնդիրներն անմասն չեն կարող մնալ քաղաքակիրթ հասարակությունների իրավական օրակարգից: Մինչ անցած դարի 50-ական թվականները մշակութային ժառանգության պահպանման խնդիրները միջազգային իրավունքի հարթակում քննարկվում էին բացառապես զինված ընդհարումների համատեքստում: Մշակութային ժառանգության պահպանման անհրաժեշտությունը դիտարկվում էր բացառապես պատերազմական գործողությունների ժամանակ պատերազմող երկրների տարածքում գտնվող ճարտարապետական, գիտական, գրական, կրոնական և ազգային արժեքների պահպանման տեսանկյունից[1]: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ավարտից հետո մշակութային և պատմական արժեքների պահպանության անհրաժեշտությունը կարևորվեց նաև խաղաղ պայմաններում: Դա առաջնահերթ պայմանավորված էր տեխնոլոգիական և արդյունաբերական զարգացման, ինտեգրացիոն և գլոբալիզացիայի գործընթացներով: Միջազգային հանրությունը, ընդգծելով ազգերի և ժողովուրդների մշակութային ժառանգության միջոցով ինքնությունը պահպանելու առաջնահերթությունը, միջազգային իրավական օրակարգ բերեց նաև ոչ պատերազմական պայմաններում մշակութային արժեքների պահպանման խնդիրները[2]:

---

[1] State Responsibility and International Protection of Cultural Heritage In Armed Conflicts, Andrzej Jakubowski, Santander Art and Cultural Law Review, 2016 page 148.

[2] Становление международного права охраны культурных ценностей как новая отрасли общего международного права, Акуленко В. И. Максимов В.В. Киев 2012, стр. 777.

Կարևորելով վեր ընշված խնդիրը՝ այս գիտական հոդվածում կփորձենք վերլուծել մշակութային ժառանգության պահպանմանն ուղղված հիմնական միջազգային իրավական ակտերը, կփորձենք ներկայացնել այդ իրավական ակտերի խախտման համար միջազգային իրավունքի սուբյեկտների պատասխանատվության առանձնահատկությունները, ինչպես նաև պատասխանատվության կիրառման գործիքակազմը բարելավելու մեխանիզմները: Անհրաժեշտ ենք համարում նաև պարզաբանել մշակութային ժառանգություն եզրույթը իրավական տեսանկյունից:

Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ավարտից հետո՝ Նյուրնբերգյան դատավարության ժամանակ, որպես միջազգային հանցագործություն որակվեցին անհատների կողմից համաշխարհային արժեք ներկայացնող մշակութային արժեքների ոչնչացմանն ուղղված գործողությունները: Նացիստական Գերմանիան և իր զինվորական անձնակազմը մեղադրվեցին Երկրորդ աշխարհամարտի ժամանակ օկուպացված երկրների մշակութային ժառանգության ոչնչացման համար՝ այն որակելով որպես ողջ մարդկության դեմ ուղղված հանցագործություն: Առաջին անգամ անհատների համար սահմանվեց միջազգային իրավական պատասխանատվություն զինված ընդհարումների ժամանակ մշակութային արժեքները յուրացնելու և վնասելու համար:

Այս եզրույթը կոնսոլիդացվեց միջազգային մարդասիրական իրավունքում և իր ամրագրումը ստացավ «Զինված ընդհարումների ժամանակ մշակութային արժեքների պաշտպանության մասին» 1954 թ. Հաագայի կոնվենցիայում և 1949 թ. «Պատերազմի զոհերի պաշտպանության մասին» ժնևյան կոնվենցիայի 1977 թ. երկու լրացուցիչ արձանագրությունների մեջ:

Մշակութային արժեքները, անկախ ծագումից և սեփականատերերից, համարվում են անշարժ և շարժական այն արժեքները, որոնք մեծ նշանակություն ունեն յուրաքանչյուր ազգի մշակութային ժառանգության համար (ճարտարապետական, արվեստի կամ պատմական հուշարձանները, կրոնական և հնագիտական տեղանքները, ճարտարապետական համալիրները, որոնք պատմական կամ գեղագիտական հետաքրքրություն են ներկայացնում, արվեստի գործերը, ձեռագիր մատյանները, գրքերը, գիտական գրական հավաքածուները, արխիվային նյութերը, ինչպես նաև վեր ընշված արժեքների վեր-

արտադրությունները), շինությունները, որոնց հիմնական նշանակությունը մշակութային շարժական արժեքների պահպանումն է (թանգարաններ, պատկերասրահներ, խոշոր գրադարաններ, արխիվային տարածքներ, ինչպես նաև զինված ընդհարումների ժամանակ մշակութային օբյեկտների պահպանման համար ստեղծված հատուկ թաքստոցներ), և վերջապես մշակութային օբյեկտներ պարունակող խոշոր կենտրոններ[1]:

«Զինված ընդհարումների ժամանակ մշակութային արժեքների պաշտպանության մասին» 1954 թ. Հաագայի կոնվենցիան, որը հանդիսանում էր ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից հրավիրված մշակութային արժեքների պաշտպանության հարցերի քննարկմանն ուղղված միջազգային կոնֆերանսի (կայացել է 1954 թ. ապրիլի 21-ից մայիսի 15-ը Հոլանդիայի Հաագա քաղաքում, մասնակցել է 56 պետություն) եզրափակիչ ակտը և առաջին միջազգային իրավական համագործակցությունն էր համամարդկային մշակութային ժառանգության պահպանման ոլորտում: 1954 թ. Հաագայի կոնվենցիան շեշտում է, որ յուրաքանչյուր ժողովրդի մշակութային արժեքներին հասցվող վնասը հավասարապես վերաբերում է ողջ մարդկությանը, քանի որ յուրաքանչյուր ժողովուրդ իր ներդրումն ունի համաշխարհային մշակույթի մեջ: Կոնվենցիային միացած մոտ 120 պետությունները պարտավորվել են հարգել և պահպանել իրենց պետության տարածքում և տարածքից դուրս գտնվող մշակութային արժեքները նույնիսկ ռազմական օկուպացիայի պայմաններում[2]:

Ինչպես արդեն նշել էինք, մշակութային արժեքների պահպանությունն անհրաժեշտ է դիտարկել նաև ռազմական գործողությունների համատեքստից դուրս: Այսպիսով՝ Միավորված ազգերի կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպության՝ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի կողմից ընդունվեցին խաղաղ պայմաններում համաշխարհային մշակութային ժառանգության պահպանմանն ուղղված երկու կարևորագույն միջազգային իրավական փաստաթուղթ՝ «Մշակութային արժեքների անօրինական արտահանման, ներմուծ-

---

[1] Convention for the protection of cultural property in the event of armed conflicts, 14 May 1954, article 2.

[2] Международное гуманитарное право, И. И. Котляров, К. Л. Ходжабегов, Москва, 2007, стр 68.

ման և սեփականության իրավունքի փոխանցման մասին» 1970 թ. և «Համաշխարհային մշակութային և բնական ժառանգության մասին» 1972 թ. կոնվենցիաները: «Համաշխարհային մշակութային և բնական ժառանգության մասին» կոնվենցիան, որը վավերացվել է 193 պետությունների կողմից, առանցքային դերակատարում ունի և յուրահատուկ իրավական երաշխիք է մշակութային արժեքների պահպանման միջազգային իրավական գործընթացում: Այս կոնվենցիան համակարգում է համաշխարհային մշակութային ժառանգության պահպանմանն ուղղված միջազգային իրավական համագործակցության իրավական, ֆինանսական և վարչական կարևորագույն ասպեկտները: «Համաշխարհային մշակութային և բնական ժառանգության մասին» 1972 թ. կոնվենցիայի նորմերով ամրագրվեցին համակարգային մոտեցումները մշակութային և բնական ժառանգության հասկացության և պաշտպանության խնդիրներում, ինչպես նաև սահմանվեց «Համաշխարհային ժառանգություն» իրավական եզրույթը: Կոնվենցիայի մասնակից երկրները պարտավորվեցին հետևել ընդունված սկզբունքների, համաձայն որոնց՝ յուրաքանչյուր մասնակից պետություն պատասխանատվություն է կրում իր երկրի տարածքում գտնվող ազգային մշակութային արժեքների պահպանության համար, ինչպես նաև օժանդակել միջազգային հանրությանը կամ առանձին պետություններին, եթե վերջիններս անկարող են բավարար չափով ապահովել այդ արժեքների պաշտպանությունը[1]:

1972 թ. կոնվենցիան նախատեսել էր նաև միջազգային համագործակցության ձևաչափը և մեխանիզմները՝ հիմնվելով ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի համաշխարհային մշակութային և բնական ժառանգության պահպանության հարցերով միջկառավարական կոմիտեի գործունեության վրա: Համաշխարհային մշակութային և բնական ժառանգության պահպանության հարցերով միջկառավարական կոմիտեն մասնակից երկրների դիմումների հիման վրա քննարկում է այդ պետությունների տարածքում գտնվող մշակութային արժեքները Համաշխարհային ժառանգության ցանկում ընդգրկելու հարցը[2]: 2017

---

[1] International Law and the protection of cultural heritage, Craig Forrest, Routledge 2011, page 231.

[2] The handbook of international humanitarian law, Dieter Fleck and Michael Bothe, Oxford University press 2008, page 32.

թ. հուլիս ամսվա դրությամբ Համաշխարհային ժառանգության ցանկում ընդգրկված են 832 մշակութային, 208 բնական, 35 խառը տիպի արժեքներ, որոնք գտնվում են 167 անդամ պետությունների տարածքում (Հայաստանի Հանրապետության տարածքում՝ 3, Ադրբեջանի Հանրապետության՝ 2, Թուրքիայի՝ 16, Վրաստանի Հանրապետության՝ 3, Իրանի՝ 21)[1]:

Համաշխարհային ժառանգության ցանկում առավելագույն մշակութային արժեքներ ընդգրկած երկրները 2017 թ. հուլիսի 1-ի դրությամբ

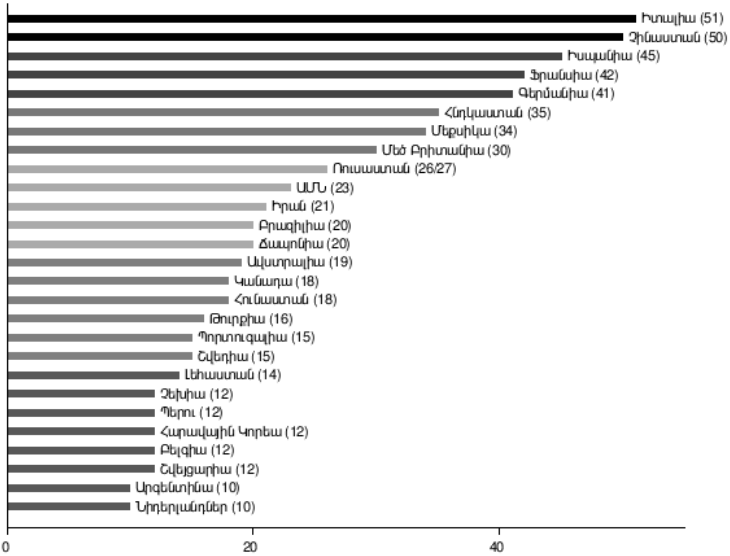

Չնայած այն հանգամանքին, որ մշակութային ժառանգության պահպանումը միջազգային իրավունքի կարգավորման համեմատաբար նոր ոլորտներից է, այն արդեն իսկ ձևավորել է միջազգային իրավական պատասխանատվության համալիր համակարգ:

Միջազգային իրավական պատասխանատվություն հանդիսանալով՝ միջազգային իրավունքի կարևորագույն, միևնույն ժամանակ խոցելի ինստիտուտը առանցքային անհրաժեշտություն է նաև մշա-

[1] www.unesco.org.

կութային ժառանգության ոչնչացումը կանխելու համար[1]: Դեռևս Երկրորդ աշխարհամարտի ժամանակ պատերազմող երկրների մշակութային բազմահազար օբյեկտներ թալանվեցին, ավերվեցին, ինչպես նաև ապօրինաբար արտահանվեցին օկուպացված տարածքներից: Ուկրաինայի պաշտոնական տվյալներով՝ Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տարիներին, բացի մարդկային մեծ կորուստներից, ոչնչացվել էին ավելի քան երեք հարյուր հազար թանգարանային նմուշներ, հիսուն միլիոն գրքեր և քառասուն միլիոն արխիվային գործեր: Ղրիմի հատուկ կոնֆերանսի ժամանակ՝ 1945 թ. փետրվարին, որոշում էր կայացվել հիմնվել Հաագայի կոնվենցիայի պահանջների վրա և ռեպարացիաների կիրառմամբ Գերմանիայից բռնագանձել քսան միլիարդ ԱՄՆ դոլար փոխհատուցում: Ի վերջո 1993 թ. փետրվարի 15-ին Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության և Ուկրաինայի Հանրապետության միջև կնքված համաձայնագրի հիման վրա պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց, որ երկու կողմերը պարտավորվում են վերադարձնել պատերազմական գործողությունների ժամանակ առգրավված մշակութային արժեքները:

Սկսած 1972 թվականից՝ ՄԱԿ-ի գլխավոր ասամբլեայի կողմից ընդունվեցին երկու տասնյակից ավելի բանաձևեր, որոնք վերաբերում էին մշակութային արժեքների վերադարձմանը և իրենց ծագման երկրներ ռեստիտուցիային: Այսօր էլ ՅՈՒՆԵՍԿՕ-ի շրջանակներում գործում է հատուկ մասնագիտացված հիմնարկ, որի շրջանակներում ստեղծվել է միջկառավարական կոմիտե մշակութային արժեքները իրենց ծագման երկրներ փոխանցելուն աջակցման համար[2]:

Մշակութային, պատմական, այլ արժեք ներկայացնող օբյեկտների ոչնչացումը ռազմական հանցագործություն է որակվել Միջազգային քրեական դատարանի ստատուտում (հոդված 8 (2)b(ix)(e)(iv)): 2016 թ. սեպտեմբերի 27-ին Միջազգային քրեական դատարանը ինը տարվա ազատազրկման դատապարտեց Ահմադ ալ Ֆաքիին, որը Անսար Դայն իսլամիստական շարժման անդամ էր, կաս-

---

[1] Public and private international protection of global cultural goods, European Journal of International Law, Francioni F., 2012, vol 23.

[2] Особенности международно-правовой ответственности в сфере охраны культурного наследия, Мельничук Е. И., Киев, 2012, стр. 794.

կածվում էր Մալիի կրոնական և պատմական շինությունները դիտավորությամբ ռմբակոծելու մեջ: Այս որոշումը նախադեպային էր և հետագայում կարող է առանցքային նշանակություն ունենալ Սիրիայում և Իրաքում տեղի ունեցող ավերածությունների համար պատասխանատվության հարցերում[1]:

Մշակութային ժառանգության պաշտպանության խնդիրներից անմասն չի մնացել նաև Արցախի Հանրապետությունը: 2016 թ. ապրիլյան պատերազմի ժամանակ ադրբեջանական ռմբակոծության արդյունքում զգալի վնասներ է կրել նաև Թալիշ գյուղի մատուռը: Ի թիվս այլ դիմումների՝ Թալիշ գյուղի մատուռին հասցված վնասի փոխհատուցման պահանջով ևս Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարան հայց է ներկայացվել, որն այս պահին ընթացքի մեջ է:

Փորձելով ամփոփել մշակութային ժառանգության պահպանման ոլորտում պատասխանատվության որոշ խնդիրների քննարկումը՝ անհրաժեշտ ենք համարում կատարել հետևյալ եզրահանգումները.

Մշակութային ժառանգության պաշտպանությունը համամարդկային խնդիր է, ուստի այն պետք է ամրագրված լինի յուրաքանչյուր պետության erga omnes պարտավորությունների շարքում:

Միջազգային հանրությունը պարտավոր է հետևողականորեն դատապարտել և իրավական պատասխանատվության հստակ մեխանիզմներ կիրառել մշակութային ժառանգության ոչնչացման դեպքերի նկատմամբ՝ հատկապես զինված ընդհարումների ժամանակ:

[1] ICC Prosecutor v. Ahmad Al Faqi Al Mahdi case number ICC-01/12-01/15.

К ВОПРОСУ О МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В СФЕРЕ ОХРАНЫ КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ

Ани Симонян
Преподаватель кафедры европейского и международного права ЕГУ

Статья посвящена изучению некоторых правовых аспектов становления международного права охраны культурных ценностей, особенностей международно-правовой ответственности в сфере охраны культурного наследия. В статье проанализированы основные международно-правовые судебные процессы, касающиеся международной охраны всемирного культурного наследия.

STATE RESPONSIBILITY ON INTERNATIONAL PROTECTION OF CULTURAL HERITAGE

Ani Simonyan
Lecturer, Chamber of European and International Law, YSU

This article deals with international responsibility of States and also Non-State actors for their breach of cultural heritage obligations. The following article briefly discusses main Conventions concerning protection of cultural heritage both in the event of armed conflicts or peace. Also, presented International Criminal Court and other international tribunals practice.

Բանալի բառեր – մշակութային ժառանգության պաշտպանություն, ՅՈՒՆԵՍԿՕ, միջազգային իրավական պատասխանատվություն, բնական ռեսուրսներ
Ключевые слова: охрана культурного наследия, ЮНЕСКО, международно-правовая ответственность, природные ресурсы
Key words: cultural heritage, ICC, UNESCO, State responsibility, natural resources